

De Fayoumi: een kippenras met pit!

Zilverkleurige Fayoumi kuikens, enkele dagen oud. (foto: Hans Ringnalda)

Zilverkleurige Fayoumi kuikens, net uit het ei. (foto: Hans Ringnalda)

Zilverkleurige Fayoumi kuikens, enkele dagen oud. (foto: Hans Ringnalda)

Het minste wat je kunt zeggen is dat de oorsprong van Fayoumi-kippen in mist is gehuld. Zo zou het ras al ten tijde van de farao's hebben bestaan en in piramides staan afgebeeld. Tenminste, dat wordt door West-Europese bronnen vermeld. Echter, volgens het FAO-rapport (1994) en enkele wetenschappers in Egypte allemaal larie en apekool. Volgens deze bronnen is de Fayoumi in het begin van de 19de eeuw in de Fayoum-regio (ook wel als Fayum, Faiyum, Fayoem of Fajoem geschreven), circa 80 km. ten zuiden van Cairo, geïntroduceerd. Intussen is de Fayoumi binnen en buiten Egypte een bekend kippenras.

Achtergrond

Over de 19de eeuwse oorsprong van het ras doen er twee potentiële oorsprongstheorieën de ronde. De ene theorie wordt gesteund op de introductie van kippen uit de Turkse stad Biga, tijdens het koningschap van Mohammed Ali Pasha (1769-1849) in de 19de eeuw. Vandaar dat het hoen ook wel Bigawi wordt genoemd. Een andere theorie veronderstelt dat het ontstaan is uit Kempische hoenders die tijdens de weinig succesvolle 'activiteiten' van Napoleon in Egypte (1798-1801) werd geïntroduceerd.

Een trio Fayoumi's met kenmerkend verticale staartdracht. (foto: Tino Goossens)

De Fayoumi: een kippenras met pit!

Een Fayoumi haan met opvallend opgericht type en staardracht.
(foto: SCNA-forum)

De naam 'Fayoum' is afgeleid van het Koptische woord 'phiom', dat 'zee' betekent. In de Fayoum ligt namelijk een meer, dat nu ongeveer 40 meter onder de zeespiegel ligt, in omvang veel kleiner is dan vroeger en bovendien zout is geworden. De Fayoum wordt door de Bahr Joesoef (rivier van Jozef), een gekanaliseerde zijtak van de Nijl, gevoed. Hierdoor is de Fayoum, hoewel wel vaak zo vermeld, in feite geen oase.

In de jaren '40 van vorige eeuw werd het Fayoumi Poultry Research Station opgericht wat behalve de instandhouding ook een verbetering van het ras tot doel had. Sinds 1951 is deze Fayoumi-stam gesloten en zijn er geen dieren meer van buitenaf aangevoerd. De oprichting van de Fayoumi Poultry Cooperative Society in 1958 zorgde ervoor dat het ras bij landbouwers en particulieren in de Fayoumi-regio werd gedistribueerd. In het begin was de selectie gefocust op uitselcteren van dieren met zeer grote en kleine eieren en op het uitselcteren van de nauwelijks van dons voorziene eendagskuikens. Vanaf 1952

Een Fayoumi hen: vrij klein en gemakkelijk in 1 hand vast te houden.
(foto: Bert Driessen)

werden de dieren met behulp van valnesten individueel gevolgd. Zo was het mogelijk om legkracht, eigewicht, lichaamsgewicht, bevruchttingscapaciteiten en uitkomstpercentage na te gaan. Door gerichte selectie op lichaamsgewicht op 8 weken en de legkracht, ontstond er zowel een vleesproductie- als een leglijn voor de extensieve pluimveeproductie.

Sinds midden vorige eeuw is het ras zich langzaam over de wereld gaan verspreiden. Midden jaren 1940 bracht o.a. de decaan van de Iowa State Universiteit R.E. Buchanan, Fayoumi-eieren vanuit Egypte mee naar de USA om een kweekprogramma op te starten. Het doel was om deze Fayoumi's

Een Fayoumi hen die door onwennigheid de staart laag draagt.
(foto: Bert Driessen)

Een Fayoumi haan. (foto: Tino Goossens)

met Amerikaanse productielijnen te kruisen om die Amerikaanse lijnen meer ziekteresistent te maken en de voederkosten (door betere benutting van het voeder) te beperken. Buchanan liet na enkele jaren het Fayoumi-onderzoek voor wat het was, maar liet wel gedurende enkele decennia een toom Fayoumi's rondom de universitaire proefhoeve overleven. Ongeveer een 50-tal jaar later kreeg Susan Lamont voor die Fayoumi's interesse en pakte de draad van het genetisch onderzoek bij Fayoumi's weer op. De Amerikaanse onderzoekster

Een detailfoto van een raszuivere Fayoumi. (foto: Bert Driessen)

tracht de genen van de Fayoumi te ontluwen met de bedoeling om de genen 'aan te duiden' die voor de interessante Fayoumi-eigenschappen verantwoordelijk zijn. In een volgend stadium kunnen die specifieke genen in commerciële kippenstammen worden ingebracht. Uit het nog steeds lopende onderzoek van Lamont is gebleken dat de Fayoumi een uiterst bijzonder genenreservoir is. Dit is het zoveelste bewijs dat het behoud van (zeldzame) huisdierrassen enorm zinvol is.

In de 60-er jaren vond de Fayoumi ook zijn weg naar Irak, Vietnam, Soedan, Pakistan, Bangladesh en India. In 1984 werd het ras door de 'Domestic Fowl Trust' naar Groot-Brittannië gehaald. Enkele jaren geleden zijn er Fayoumieieren door Sigrid van Dort en Hans Ringnalda vanuit de USA naar Nederland geïmporteerd. De totale wereldpopulatie Fayoumi's is zeer groot, maar in West-Europese landen is het een zeldzame verschijning. In tegenstelling tot de 'grote' Fayoumi is de Fayoumi-kriel in de USA ontstaan. Hoewel, de vraag is of de Fayoumi wel effectief en niet enkel op papier bestaat. We dienen ons wel af te vragen of van een 'grote' Fayoumi die 1 tot 2 kg. in volwassen stadium weegt, überhaupt wel een krielversie noodzakelijk is. Hoogstwaarschijnlijk is de in de literatuur vermelde Fayoumi kriel niets anders dan een verzameling lichtgewicht dieren uit een stam van 'grote' Fayoumi's.

Naam

Naast Fayoumi wordt het ras ook wel Ramadi naar de stad Dar-el-Ramad genoemd. Dar-el-Ramad stond bekend om zijn broederijen waar massaal Fayoumi's werden gekweekt. Daarnaast wordt het ook wel – zoals eerder vermeld – Bigawi genoemd, wat zou wijzen op de Turkse oorsprong.

Uiterlijke eigenschappen

Vanaf enige afstand doet het fenotype van de Fayoumi denken aan een West-Europees geband of gepeld hoen, zoals een Bresse, Brakel of Fries hoen. Om die reden wordt gesuggereerd dat een West-Europees kippenras, namelijk het Kempisch hoen, aan de basis van de Fayoumi lag, of is het net andersom? Er zijn echter toch (genetische) verschillen op het vlak van de banding of pelling. Bij de hennen is de tekening nogal verwaterd. Volgens een FAO-rapport uit 1994 is de banding of pelling bij Fayoumi's geslachtsgebonden (haan en hen verschillend van tekening) in tegenstelling tot de autosomaal gebonden banding bij Brakels (haan en hen dezelfde tekening). Het zou kunnen dat het geslachtsgebonden banding- of pelling-gen na de introductie van Kempische hoenders bij de Fayoumi door kruising met andere kippen(rassen) werd geïntroduceerd. Een interessante redenering, maar correct? Om die stelling eens te toetsen, heb ik in het voorjaar van 2008 een goud Brakelhaan aan twee zilver Fayoumi-hennen gekoppeld. De kleur van de nakomelingen vererfde geslachtsgebonden, zoals ik bij mijn Brakels gewoon was: de hanen waren zilver en de hennen goud. Qua type neigden de nakomelingen naar het Fayoumi-type, namelijk opgericht en een eekhoornstaart. Maar waarover het eigenlijk ging: de tekening van de nakomelingen was niet anders dan een tussenvorm tussen de waterige tekening van de Fayoumi en de strakke banding van de Brakel. Bij enkele hennen (niet bij de hanen) twijfelde ik bij momenten of er dan toch enkele raszuivere Brakels tussen de kruisingen liepen, maar het opgerichte type verraadde de Fayoumi-invloed. Dit duidt erop dat de tekening van de Fayoumi vererft net zoals de Brakel, wat de eerdere stelling impliceert, dat Fayoumi en de Brakel aan elkaar gelinkt zijn, of waren de moederdieren, de Fayoumi-hennen, niet raszuiver, maar gezien de rastypische uiterlijke kenmerken lijkt dat uitgesloten.

De vleugel van een raszuivere Fayoumi hen: wie durft dit banding noemen? (foto: Bert Driessen)

In tegenstelling tot de andere traditionele Egyptische kippenrassen (Baladi, Dandarawi en Sinai), is de Fayoumi gekenmerkt door een wit en zwart pellingpatroon. Zilverkleurige veren worden, meest uitgesproken bij de haan, in de nek en de sikkilveren aangetroffen. Door intensieve selectie is de nekbevedering witter geworden. Of komt dit door inkruising van het Columbia-gen?

Een enkele kam, meestal rijkelijk getand, is meest voorkomend, maar nu en dan worden dieren/lijnen met een uitgesplitst kamuiteinde vastgesteld. De huid is donker, bijna blauw, maar er zijn ook dieren met een lichtere huidskleur. De poten zijn eveneens blauw. De oorlellen zijn in doorsnee rood, maar witte oorlellen worden in bepaalde stammen ook vastgesteld. De ogen zijn donker.

Zowel het type als de staart is enorm sterk opgericht. De modale Fayoumi's bezitten weinig borstvlies, waardoor het beeld van de hooggestelde Fayoumi's nogmaals wordt versterkt.

Zilver is de meest voorkomende kleur waarin we de Fayoumi kunnen aantreffen, maar in kleine mate komen er ook wel goudkleurige Fayoumi's voor. In En-

De Fayoumi: een kippenras met pit!

Een kruisingsproduct (goudkleurige Brakel x zilverkleurige Fayoumi) dat veel groter is dan een zuivere Fayoumi-haan, hoger op de borst getekend en meer ontwikkelde staart. (foto: Bert Driessen)

gelstalgeliteratuurbronnen wordt wel eens gewag gemaakt van buffzwartstaart en witzwartstaart Fayoumi's zonder daarbij foto's van desbetreffende dieren te vermelden. Waarschijnlijk niets anders dan kruisingsproducten van Fayoumi's.

Intrinsieke eigenschappen

Ettelijke studies hebben aangetoond dat de spermakwaliteit en de broeduitkomsten hoger lagen dan bij RIR- en Leghornstammen, die gelijktijdig in dezelfde omstandigheden werden gehuisvest.

Momenten van voedschaarste, zoals in Egypte wel eens door de extreem hoge temperaturen kan voorkomen, hebben relatief weinig effect op de groei van Fayoumi's in tegenstelling tot Westerse rassen.

Fayoumi-eieren bevatten minder cholesterol,

Detailfoto van een kruisingsproduct (goudkleurige Brakel x zilverkleurige Fayoumi): de vleugels zijn sterker getekend dan bij een raszuivere Fayoumi. (foto: Bert Driessen)

maar meer eidooier dan de eieren van witte Leghorns. Ook is de eischaal dikker dan bij andere rassen zoals witte Leghorns en Rhode Island Reds, wat betekent dat eieren met minder breukschade naar de broederij of naar de winkel kunnen worden getransporteerd. De eischalkleur is licht getint. De eieren zijn aan de kleine kant, ze wegen namelijk 45 tot 50 gram.

De beste legresultaten worden bereikt bij voeders met een lager eiwitgehalte. Dit komt door de lagere aminozuurbehoefte bij de Fayoumi's.

Een van de meest opmerkelijke eigenschappen is dat de Fayoumi tegen tal van (virale) ziekten resistent is dan de meeste (commerciële) pluimveerassen. Zo werd meermaals bij vergelijkende studies aangetoond dat de Fayoumi's minder gevoelig zijn wat betreft leucose, de ziekte van Marek. Ook zijn ze minder gevoelig voor coccidiose en heeft het zelfs weinig impact op de groei van de Fayoumi's.

De Fayoumi is zeer goed aangepast aan tropische en subtropische temperaturen, wat niet verwonderlijk is voor een ras dat ontstaan is in Egypte. Net om die reden is het dan ook geïntroduceerd in Ethiopië, Tanzania en Bangladesh.

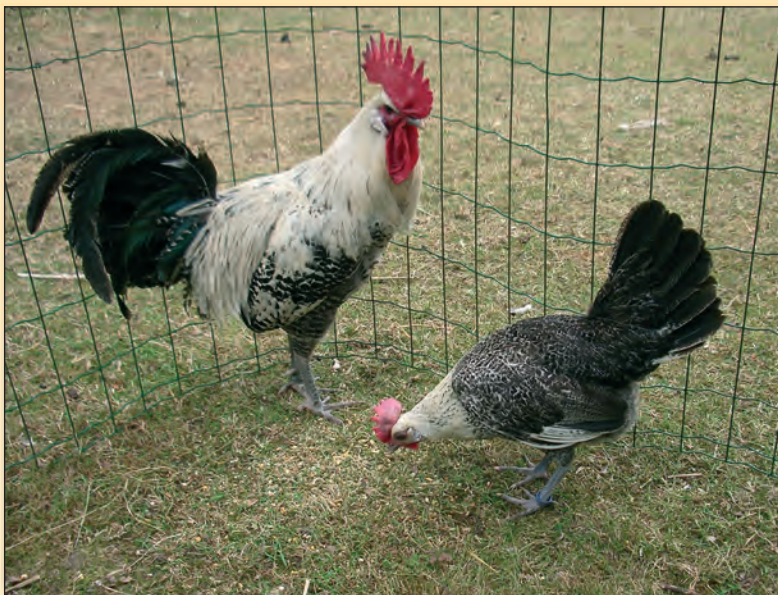

Detailfoto van een kruisingsproduct (goudkleurige Brakel x zilverkleurige Fayoumi): let op de rijkelijk getande kam. (foto: Bert Driessen)

Fayoumi's blijken goede vluchtcapaciteiten te bezitten. Een eigenschap die hen ongetwijfeld in Egyptische barre omstandigheden hielp om te overleven en heeft bijgedragen tot de wereldwijde interesse in dit ras.

Een uitzonderlijke eigenschap van dit ras is de vroegrijpheid. Hennen beginnen op een leeftijd van 16 weken te leggen. Hanen beginnen op een leeftijd van 6 weken uit volle borst te kraaien.

Ondanks de vele positieve intrinsieke kenmerken staat de Fayoumi bekend om een negatieve eigenschap namelijk nervositeit, wat ook wel tot agressie en cannibalisme kan leiden. Bij mijn originele Fayoumi's heb ik die eigenschap nooit opgemerkt, maar bij de kruisingsproducten met de Brakel kwam die eigenschap zeer sterk naar voren. Geen enkele hen kwam ongeschonden uit de opfokfase. In de zoektocht naar (genees)middelen om nervositeit bij mensen te kunnen controleren, is de Fayoumi een interessant (gedrags)onderzoeksobject.

Een Fayoumi hen met haar veel grotere F1-zoon (goudkleurige Brakel x zilverkleurige Fayoumi). Probeer maar eens een deftige foto van een hyperkinetisch stel te maken. (foto: Bert Driessen)

Een F1-hen (goudkleurige Brakel x zilverkleurige Fayoumi) die haar Fayoumi-invloed door haar type en staardracht niet kan verloochenen. (foto: Bert Driessen)

Minpunten als productieras

De kippen hebben een donkere huid en donker vlees, door de hoge concentratie melatonine. Omwille van deze eigenschap werd in de vleesproductielijnen op een witte huidskleur geselecteerd. Fayoumi's zijn doorgaans nerveus en produceren kleinere eieren dan de modale legrassen. Het lichaamsgewicht is vrij laag, maar door selectie kan dit verhoogd worden. Bijzonder is dat bij de selectie op hoger lichaamsgewicht niet op vlak van fertiliteit (vruchtbaarheid) en eiproduktie wordt ingeboet.

Kruisingen

Omwille van de pluspunten van de Fayoumi en omwille van de zoektocht om de minpunten van het ras te minimaliseren, wordt de Fayoumi vaak met andere (productie)rassen gekruist. Keer op keer wordt vastgesteld dat kruisingsproducten van Fayoumi's ten gevolge van het heterosiseffect beter presteren op gebied van zowel vlees- als eiproduktie t.o.v. de ouderlijnen. Al die kruisingslijnen krijgen een specifieke naam. In Egypte ontstonden in de periode van 1960 tot 1980 een aantal hybriden met klinkende namen als Dokki of Gimmeza (Fayoumi x gestreepte Plymouth Rock), Alexandria (Witte Leghorn x gestreepte Plymouth Rocks x R.I.R. x Fayoumi), Montazah (Dokki x R.I.R.), Matrouh (Dokki x witte Leghorn) en Mandarah (Dokki x Alexandria). Door fokken met deze lijnen leverde autosexende

De borsttekening van een F1-hen (goudkleurige Brakel x zilverkleurige Fayoumi). De tekening doet in veel sterkere mate denken aan de bandtekening van een Brakel dan aan de tekening van een Fayoumi. (foto: Bert Driessen)

lijnen (op basis van het pelling-gen of zilver-/goudkleur) op. Bij autosexende lijnen kan men direct na het uitkippen aan de hand van de donskleur het geslacht van het kuiken bepalen.

Op het Aziatische continent, meer bepaald in Bangladesh, is de Sonali, een kruising tussen R.I.R. en Fayoumi, ontstaan. De Sonali vertoont in vergelijking met de Fayoumi iets betere productie-eigenschappen (minder uitval, hogere leg) en is enkel goudkleurig.

In West-Europa werden kruisingen uitgevoerd zowel met leglijnen -Leghorns-, als met commerciële vleeskippenrassen.

Links: borstveren van een zilverkleurige Brakelhen; rechts: borstveren van een Fayoumi-hen. (foto: Bert Driessen)

Geraadpleegde literatuur:

- Dana N., Ogle B. 2002. *Effects of scavenging on diet selection and performance of Rhode Island Red and Fayoumi breeds of chicken offered a choice of energy and protein feeds.* Tropical Animal Health and Production 34, 417-429.
- Hossary M.A., Gallal E.S.E. 1994. *Improvement and adaptation of the Fayoumi chicken.* In Animal Genetic Resources Information, FAO, 33-39.
- Pinard-Van der Laan M.-H., Monvoison J.-L., Pery P., Hamet N., Thomas M. 1998. *Comparison of outbred Lines of chickens for resistance to experimental infection with coccidiosis (Eimeria tenella).* Poultry Science 77, 185-191.